

داستان مرد بقال و طوطی (مثنوی)

وب سایت مهدی سیاح زاده www.sayahzadeh.com

داستان های مثنوی

با نثر روان امروزی

مهدی سیاح زاده

داستان مرد بقال و طوطی

برگرفته از کتاب «پیمانان و دانه»

مهدی سیاح زاده

انستیتو پژوهش ایران - لس آنجلس - ۳ جلد - ۱۳۸۷ (۲۰۰۸)

انستیتو پژوهش ایران - لس آنجلس - ۶ جلد - ۱۳۹۶ (۲۰۱۷)

انتشارات مهر اندیش - تهران - چاپ سوم - ۱۳۹۷ (۲۰۱۵)

داستان مرد بقال و طوطی (مثنوی)

وب سایت مهدی سیاح زاده www.sayahzadeh.com

کار پاکان را قیاس از خود مگیر

گرچه ماند در نبشتن شیر و شیر

۲۶۳/۱

داستان مرد بقال و طوطی

(دفتر اول - از بیت ۲۴۷)

مرد بقالی، در دکان خود طوطی سبز رنگ خوش
سخن و خوش نوایی داشت که به مشتریان لطیفه می گفت و
شوخی می کرد.

بود بقالی و وی را طوطی

خوش نوایی، سبز گویا طوطی

در دکان بودی نگهبان دکان

نکته گفتی با همه سوداگران

۲۴۷/۱

یک روز، موقعی که مرد بقال در دکان نبود، طوطی
هنگامی که از این سوی دکان به سوی دیگر می جهید، بالش
به شیشه ی روغن گُل گرفت. شیشه افتاد و شکست و روغن
نیز بر زمین ریخت و هدر رفت.

وقتی بقال آمد و روغن ریخته شده را دید، چنان
خشمگین شد که با چوبی بر سر طوطی زد و کاکُل او را

ریخت و سر طوطی بیچاره گل شد. همین کار بقال سبب گردید که طوطی از نطق بیافتد. چند روزی حرف نزد. مرد بقال، که از کار خود سخت پشیمان شده بود، از شدت اندوه ریش خود را می کند و می گفت:

دست من بشکسته بودی آن زمان

چون زدم من بر سر آن خوش زبان

۲۵۵/۱

برای دوباره به سخن در آمدن طوطی نذر و نیاز ها کرد، صدقه ها داد، حتی دست به کارهای عجیب و غریبی زد که او را به سخن بیاورد، اما هیچیک کارساز نشد و طوطی حرف نزد که نزد. سه شب و سه روز از این ماجرای غم انگیز گذشت. روز چهارم با نومییدی بر دکان نشسته بود که:

جَوَلَقِی سر برهنه می گذشت

با سر بی مو، چو پشت طاس و طشت^۱

۲۵۹/۱

^۱ - «جَوَلَقِی» یا «جَوَالِک» کیسه ای است که از موی بز بافته می شد و آن را روی چهار پایان می انداختند. بعضی از درویش ها برای این که تن خود را بیازارند، از این نوع جوالک لباس تهیه می کردند که وقتی می پوشیدند ظاهراً به نظر می آمد که بدنشان پر از مو است. طشت ظرف مسی بزرگی است که در آن لباس می شویند. طاس هم ظرف مسی آب است که آن را به حمام می برند و با آن آب بر سر و بدن خود می ریزند. این ظروف مسی را با قلع سفید می کنند تا مس زنگ نزنند. از این جهت پشت طاس و طشت، براق و درخشانده است.

داستان مرد بقال و طوطی (مثنوی)

وب سایت مهدی سیاح زاده www.sayahzadeh.com

یک درویشی (جولقیبی) که سر بی مو داشت از جلوی دکان می گذشت. وقتی طوطی کسی را دید که بدنش پُر از مو و سرش مانند پشت طاس و طشت سفید و بی مو است، او را با خودش قیاس کرد و نتیجه گرفت که حتماً باید این مرد هم شیشه ی روغن ریخته باشد که چنین گل شده است. این بود که:

طوطی اندر گفت آمد در زمان

بانگ بر درویش زد که: ای فلان

از چه ای گل، با گلان آمیختی؟

تو مگر از شیشه روغن ریختی؟

۲۶۰/۱

از چنین قیاسی، که طوطی درویش پشمینه پوش (دلِق)

را مانند خود پنداشت مردم به خنده افتادند.

از قیاسش خنده آمد خلق را

کو چو خود پنداشت صاحب دلِق را

۲۶۲/۱

شرح مختصر نمادها و رمزها

این حکایت پس از داستان «پادشاه و کنیزک» آمده است. انتهای آن داستان این گونه پایان می یابد که حکیم الهی زرگر را با شربتی می گُشد. ظاهراً اینجا، این نکته مهم به ذهن مولوی می رسد که نکند خواننده نتیجه بدی از این داستان بگیرد و گمان کند که کشتن انسان دیگر مجاز است. این است که می گوید:

گر بُدی خون مسلمان کام او
کافر مگر بُردمی من نام او ...
شاه بود و، شاه بس آگاه بود
خاص بود و، خاصه ی الله بود...
تو قیاس از خویش می گیری و لیک
دور دور افتاده ای، بنگر به نیک^۱

۲۳۹/۱

می گوید: تو با دید محدود زمینی خود این کشتن زرگر را قتل به حساب می آوری. در حالی که افعال ما با مردان خدا قابل قیاس نیست. اینجا است که مولوی همین داستان مرد بقال و طوطی را در زمینه ی قیاس بیان می کند.

^۱ - خوب ببین که از حقیقت خیلی دور افتاده ای.

داستان مرد بقال و طوطی (مثنوی)

وب سایت مهدی سیاح زاده www.sayahzadeh.com

اصل حرف مولوی در این داستان مسئله ی قیاس است. طوطی در این داستان نماد انسان است. صفت بارز طوطی چیست؟ سخن گفتن. مهم ترین صفت انسان نسبت به حیوان نیز سخن گفتن است. پس مولوی در اغلب موارد، از طوطی به عنوان سمبل انسان بهره می گیرد. این است که می گوید:

کار پاکان را قیاس از خود مگیر

گرچه ماند در نبشتن شیر و شیر

۲۶۳/۱

انسان هایی هستند که فقط به این سبب که شکل و روی انسانی دارند، خود را با انبیاء و اولیاء مقایسه می کنند. در حالیکه تفاوت اصلی انسان ها در صورت نیست، در منش و قدرت روانی آنان است. انبیاء و اولیاء شهریار وجود خویش اند و مردم عادی اسیر تمایلات نفس خود.
